

begin september naar Belgische en Noordfranse havens gesleept; ca. honderd bleven bij Rotterdam achter. Het was de bedoeling dat op een gegeven moment een heel convoi van bijna vijftig koopvaarders en bijna honderd rijnsaken de Nieuwe Waterweg zou uitvaren.

Eind juli werd de vrije vaart in het gebied van de Nederlandse riviermondingen beperkt (eind augustus werd dat gebied uitgebreid) en begin september gelastten de Duitsers dat alle buitenlanders van 'vijandelijke' nationaliteit alsmede alle Duitse emigranten de Waddeneilanden en een brede kuststrook in Noord- en Zuid-Holland en in Noord-Brabant alsmede de gehele provincie Zeeland zouden verlaten.¹ Aan de Joden onder hen werd het verbod opgelegd, zich in het westen des lands te vestigen. Behalve in noodgevallen mocht zich in het 'verboden' gebied niemand tussen tien uur 's avonds en vier uur 's morgens op straat begeven; die bepaling gold niet voor Rijksduitsers.

De strekking van deze maatregelen was, het verrichten en doorgeven van waarnemingen die van militair belang konden zijn, te bemoeilijken. Omgekeerd kwamen de Duitsers tot de conclusie dat zij eigenlijk nauwelijks wisten wat in Engeland op defensief gebied voorbereid was; hun gehele spionagenet was er in de herfst van '39 opgerold. Begin september trachtte de *Abwehr* dus een aantal spionage-agenten met bootjes Engeland binnen te smokkelen, onder hen drie nauwelijks geoefende, primitief uitgeruste Nederlanders die alle drie nagenoeg onmiddellijk na aankomst gearresteerd werden; twee hunner werden tot de doodstraf veroordeeld en opgehangen.

*

'Und wenn man in England sehr neugierig ist und fragt: 'Ja, warum kommt er denn nicht?' Beruhigt euch, er kommt!' Dat had Hitler op 4 september in Berlijn uitgeroepen.

Een dag of tien tevoren hadden twaalf Duitse bommenwerpers des nachts

die hospitaalschepen kwam toen onder controle van het Nederlandse Rode Kruis te staan maar werd door de Engelse regering niet als Rode-Kruis-werk erkend. Na het afgelasten van de invasie van Engeland bleef een aantal van die hospitaalschepen in de vaart teneinde hulp te verlenen aan de bemanningen van Duitse vliegtuigen die in de Noordzee gestort waren.

¹ Eind augustus moesten de Waddeneilanden verlaten worden door allen die er niet hun vaste woonplaats hadden.